

Anyanyelvi konferencia — nemzetközi magyar együttműködés

Ezen az őszön elmondhatjuk, hogy az Anyanyelvi Konferencia néven huszonkét éve munkálkodó nemzetközi mozgalom megméretett és továbbra is szükségesnek, fontosnak találtatott. Új résztvevőkkel is gazdagodva, új szervezeti formát választva, új feladatok szolgálatát is vállalva: szükségesebb és fontosabb, mint valaha.

Esztergomban döntött így mintegy kétszáz magyar értelmiségi, aki öt földrész huszonnégy országából érkezett az augusztus 12. és 16. közt tanácskozó VII. Anyanyelvi Konferenciára.

Az, hogy a résztvevők két tucatnyi ország lakói, tragikus történelmi szétszórattatásunkról tanúskodik. Az viszont, hogy együttműködést vállalt a magyarországi, a horvátországi és a belgiumi tanár a kazahsztáni, az argentinai, a franciaországi és a braziliai egyesületi vezetővel; a felvidéki, az erdélyi, az angliai és a németországi író a kárpátaljai, az ausztriai és az amerikai lelkesével; a svédországi, a vajdasági és az észtországi nyelvész a szlovéniai, a litvániai, az ausztráliai és a kanadai tanítóval; az a világ mintegy tizenhatmilliós magyarságának integrálódási szándékát példázza. Közösen vállalt feladatukat pedig így fogalmazták meg konferenciájuk zárónyilatkozatában: „továbbra is a magyarság anyanyelvének, kultúrájának, nemzeti tudatának és, összefogásának szolgálata.”

Azért „továbbra is”, mert megindulása óta erre a szolgálatra törekedett az anyanyelvi mozgalom. Ahogy Bárczi Géza mondta az első, 1970-es konferencia megnyitásakor Debrecenben: „Az anyanyelv kovácsolja egységbe az öt világrészbe szétszóródott magyarságot”. Napjainkig érvényes az is, amit a konferencia záróülésén összefoglalóul mondott 1970. augusztus 14-en: „Két tényező biztosíthatja a magyarság fennmaradását idegen nyelvterületen. Az egyik a tömeges együttélés, ahol a mindennapi élet magyar környezetben zajlik, a másik a töretlen magyar öntudat. Az első nem tőlünk függ, számos tényező határozza meg... A másik azonban részben rajtunk is múlik... Ezt a magyar öntudatot kell felébresztenünk, fenntartanunk, növelnünk. S ennek eszközei: a nyelv, az irodalom, a művészetek, zene, ének, tánc, színjátszás, s a magyar történelmi tudat ápolása.”

*

„A magyarság fennmaradása idegen nyelvterületen”, „magyar öntudat” — e fogalmak ekkor és még majd húsz évig a Szovjetunió és helytartói egyik sarkalatos tézisével szegültek szembe, amely szerint „a főveszély: a nacionalizmus”. (Ma is akad a Kárpát-medencében és másutt is, aki a magyar szolidaritás vállalóit „kultur-nacionalistákként”, „szeparatistákként”, „magyaristákként”, „hungarokratákként”. aposztrofálja: lelke rajta...) A diktátorok persze azt neveztek nacionalizmusnak és nacionalistának, amit és akit akartak, de torz definícióikat iskolák és prédikációk megszüntetésével, írások, könyvek, filmek cenzúrázásával és betiltásával, sőt még rendőrségi üldözéssel és börtönnel is érvényesítették ezekben az évtizedekben. Az Anyanyelvi Konferencia programjainak működtetése sem volt akadálymentes e körülmények között.

A Konferencia adminisztratív szerve Magyarországon a Magyarok Világszövetsége volt, amely 1989 júliusáig a kommunista pártállam Külügyminisztériumának egyik szervezeteként működött. Mint ilyen, a diktatúra mindenkori érdekeinek próbált érvényt szerezni az anyanyelvi mozgalom életében is. Nem volt könnyű dolga, mert az Anyanyelvi Konferencia nyugati állampolgárai fölött nem volt hatásköre, így a nyugatiaknak nem kellett kompromisszumokat kötniük. A magyar kormány legfeljebb az országba való beutalásukat tilthatta meg, de például szólásszabadságukat már nem. A magyarországi ellenzéki értelmiséggel való rendszeres találkozásait sem, és a honi szakemberekkel körösen készített tankönyvek, tananyagok, folyóiratpéldányok, közösen szervezett gyermeknyaralató és tanárképző tanfolyamok kommunista pártpropagandától való mentességét sem. Élve e viszonylagos „diplomáciai immunitásukkal”, a nyugatiak közül többen állandó témaként hangoztatták a konferenciákon az akkor tabuként tiltott magyar sorskérdéseket, például a Kárpát-medence magyar kisebbségei elnyomottságát (és azt, hogy az anyanyelvi konferenciákon való részvételük elengedhetetlen), az 1956-os forradalom tényeinek meghamisítását, a nemzeti függetlenség, szabadság, demokrácia hiányát. A Konferencia eddig elkészült öt tankönyve és számos egyéb taneszköze pedig nemcsak, hogy propagandamentes, de pedagógiaileg és módszertanilag modern és aktivizáló, kulturális „mikrokozmoszt” nyújt, példatárát a világ teljes magyar irodalmából meríti, és — a Kádár-rendszer iránti elfogultsággal nemigen vádolható Kovács Imre 1980-ban, New Yorkban bekövetkezett halála előtt megjelentetett írása szavai szerint — „nemes, veretes hazafiság hatja át”.

Azt viszont érvényesíteni tudták a Kárpát-medence szovjet-ellenőrizte diktátorai, hogy saját állampolgáraik nem vehettek részt szabadon az Anyanyelvi Konferencia munkájában. Az 1977-es, budapesti konferenciára ugyan — követelésünkre — már kaptak meghívót a szomszédos országok

szakemberei közül is néhányan, és attól kezdve egyesek el is jöhettek (az 1977-es, az 1981-es pécsi és az 1985-ös veszprémi konferencián tizenketten előadókként is, mások csak titokban, „betévedt turistákként”), de szabadon először az 1989-es kecskeméti konferencián találkozhattunk csak egymással. Ekkor — és együtt — indítottuk el azt a folyamatot is, amelynek eredménye a mozgalom ideji megújulása: függetlensége, demokratikus szervezete, érdekképviseleti, jogvédő feladat-vállalása is lett.

A Magyarok III. Világkongresszusa során — Budapest, augusztus 18-21. — megújult a Magyarok Világszövetsége is: zárónyilatkozata szerint pártoktól és kormányoktól független szervezet lett az összmagyarság érdekei szolgálatában. A VII. Anyanyelvi Konferencia résztvevői zárónyilatkozatukban kimondták, hogy egyesületük együtt kíván működni a Magyarok Világszövetségével és más azonos célú egyesületekkel Magyarországon és külföldön egyaránt.

Azt írtam bevezetőmben, hogy a nemzetközi magyar együttműködés szükségesebb és fontosabb mint valaha. Ezért is. A jogvédelmért. A Kárpát-medence magyar kisebbségei veszélyeztetett helyzetben vannak. Magyar nyelvüket, kultúrájukat, magyar létüket tehát — sorvasztás, tiltás, megszüntetés, etnocidium veszélye fenyegeti ma is, a rendszerváltások fordulatai óta is. Minden család a legveszélyeztetettebb tagja segítségére siet elsősorban. Ez a sürgető veszélytudat hatotta át esztergomi tanácskozásainkat is.

És a nyugati magyar szigetvilág és szórványság magyarsága? Most, hogy már nem emigránsok, mi szerepük lehet a világ magyarsága családjának életében?

Most, amikor a közép- és kelet-európai rendszerváltozások végre független, szabad és demokratikus társadalmak újjáépítésének esélyeit tették lehetővé, körülnézünk mi, magyarok itt a Kárpát-medencében és megkérdezzük azt is: kire, kikre számíthatunk a világban ahhoz, hogy lábadozásunk gyógyulássá, vajúdásunk egészséges születéssé válhasson? E kérdésre most a sok lehető válasz közül van egy, amelyik történelmünkben talán először adható és ez: nincs talán a világnak egyetlen olyan országa sem, ahol ne élne magyarok.

Nyugat-európai és amerikai szempontból nézvést ez azt is jelenti, hogy az oda „kitántorgott”, emigrált, menekült, szerencsét próbálni kívándorolt magyarság a tizenhatmilliós magyarság egyfajta diplomáciai testületét is képezheti, amely jó esetben mozgósítható az összmagyarság érdekeinek képviselésére, hangoztatására, érvényesítésére is.

Ez volt az Anyanyelvi Konferenciának mint mozgalomnak egyik elindító célja is. Képesse tenni nyugati országok különböző állampolgárságú magyarjait — és gyermekeiket is — arra, hogy úgy vállalják a magyarság érdekeinek külföldi képviselését, hogy tudják is, hogy mit képviselnek, mert

megtartották magyar nyelvüket, kultúrájukat, tájékozottak a magyar múlt és jelen kérdéseiben. Ehhez műhelyek kellene, magyar iskolák, szervezetek, egyházak, újságok. Ezek munkájának szakszerű támogatása továbbra is feladata az Anyanyelvi Konferenciának.

Az Anyanyelvi Konferencia — a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága alapokmányai

I. Alapítólevél

Az Anyanyelvi Konferencia — A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága független egyesület, amely a világ bármely részében — különösen a kisebbségekben — élő magyarság magyar anyanyelvének, kultúrájának megtartását, művelését, fejlesztését szolgálja.

Feladatait elsősorban kulturális és pedagógiai tevékenysége által végzi. Ennek a tevékenységnek a körébe tartoznak az időszaki tanácskozások és konferenciák, az oktatási és kulturális gyermek- és ifjúsági táborkok és tanfolyamok, a diákcseremozgalom, a pedagógusok, könyvtárosok, levéltárosok, újságírók és a nemzeti kultúra fenntartását és továbbadását szolgáló más szakemberek képzését, továbbképzését elősegítő tanfolyamok és találkozók, szakelőadók kiküldésének és cseréjének megszervezése, továbbá tankönyvek és más kiadványok, valamint a Nyelvünk és Kultúránk című negyedéves folyóirat megjelentetése. Feladatának tekinti a céljainak megfelelő tájékoztatást, valamint a magyar anyanyelv és kultúra megtartását és művelését mint alapvető egyéni és kollektív emberi jogot védő tevékenységet is.

Az Anyanyelvi Konferencia együttműködik minden olyan hazai és határokon túli társadalmi, kulturális, tudományos, egyházi és ifjúsági szervezettel és intézménnyel, amely a magyarság nemzeti érdekeinek, nyelvének és kultúrájának védelmét és fejlesztését tekinti feladatának, vagy azt támogatja.

Az Anyanyelvi Konferencia abban a meggyőződésben vállalja feladatait, hogy a világ minden részében élő magyarság lelki és szellemi egységének helyreállítását, magyar nemzeti tudatának fejlődését szolgálja. Törekvéseiben a nemzet iránt érzett és vállalt felelőssége vezérli.

Esztergom, 1992. augusztus 15.